

گراند تئوری (نظریه‌ی داده‌بنیاد)

مبانی نظری، رویکردها و رویه‌های اجرایی

دکتر سعید صفایی موحد |

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه: صفایی موحد، سعید، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: گراند تئوری (نظریه‌ی داده‌بنیاد): مبانی نظری، رویکردها و رویه‌های اجرایی / سعید صفایی موحد؛ ویراستار: غلامحسین دهقانی.

مشخصات نشر: تهران: دوران، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۶۶-۱۲-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: نظریه‌ی مبنایی (Grounded Theory)

موضوع: علوم اجتماعی -- تحقیق -- روش‌شناسی (Social sciences -- Research -- Methodology)

رده‌بندی کنگره: H ۶۱/۲۴

رده‌بندی دیویی: ۳۰۰/۷۲

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۸۶۷۰۷۶۲

www.ketab.ir

نشره‌ویژن

گراند تئوری (نظریه‌ی داده‌بنیاد): مبانی نظری، رویکردها و رویه‌های اجرایی

دکتر سعید صفایی موحد

ویراستار: غلامحسین دهقانی

آماده‌سازی: واحد تولید کتاب دیدآور

چاپ یکم: زمستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۴۴۰ نسخه

چاپخانه: طیف‌نگار، صحافی: امیر

حق هر گونه چاپ و انتشار محفوظ است.

مرکز پخش:

کتاب دیدآور

دفتر نشر: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان روانمهر، شماره‌ی ۸۴، ساختمان دیدآور، طبقه‌ی یکم.

فروشگاه: خیابان انقلاب، روبه‌روی دانشگاه تهران، شماره‌ی ۱۳۰۴.

تلفن: ۶۶۹۵۴۷۴۸ اینستاگرام: didavarbook فروش آنلاین: www.didavarbook.com

قیمت: ۹۵۰,۰۰۰ ریال

فهرست

۱۱	پیش‌گفتار
۱۳	فصل یکم: ماهیت و چیستی نظریه
۱۳	نظریه چیست؟
۱۵	ویژگی‌های یک نظریه
۱۹	اجزای تشکیل‌دهنده‌ی نظریه
۲۲	انواع نظریه‌ها
۲۷	نظریه‌ی خوب چیست؟
۳۱	نظریه‌سازی خوب چیست؟
۳۲	یک نظریه‌ی خوب چگونه باید ارائه شود؟
۳۴	سخن پایانی
۳۵	فصل دوم: تاریخچه و مبانی نظری گراندد تئوری
۳۵	گراندد تئوری چگونه شکل گرفت؟
۴۱	مکاتب فلسفی و گراندد تئوری
۵۱	سخن پایانی
۵۳	فصل سوم: اصول و مفاهیم بنیادین گراندد تئوری
۵۳	گراندد تئوری چیست؟
۵۴	کدها و کدگذاری
۵۶	مقوله و مقوله‌سازی
۵۷	قیاس، استقرا و آبداسیون
۶۱	تبیین

۶۲	نمونه‌گیری نظریه‌ای
۶۲	اشباع نظری
۶۳	تحلیل تطبیقی مستمر
۶۵	یادداشت‌نگاری
۶۷	مقوله‌ی محوری
۶۸	فرآیند اجتماعی بنیادین
۶۸	پیشینه‌ی پژوهش در گراند تئوری
۷۱	حساسیت نظریه‌ای
۷۴	سخن پایانی
۷۵	فصل چهارم: گراند تئوری کلاسیک
۷۵	مقدمه
۷۸	تحلیل تطبیقی مستمر
۷۹	انواع نظریه از دیدگاه کلین
۸۰	حساسیت نظریه‌ای
۸۱	نمونه‌گیری نظریه‌ای
۸۲	اشباع نظریه‌ای
۸۳	پیشینه‌ی پژوهش
۸۴	یادداشت‌نگاری
۸۵	نقش محوری داده‌ها
۸۹	مقوله‌ی محوری
۹۰	معیارهای ارزیابی یک نظریه
۹۳	کدگذاری داده‌ها
۱۰۲	سخن پایانی
۱۰۳	فصل پنجم: گراند تئوری سیستماتیک
۱۰۳	مقدمه
۱۰۵	کارکردهای سه‌گانه
۱۱۰	کدگذاری و تحلیل داده‌ها
۱۱۱	الف) کدگذاری باز
۱۱۵	ب) کدگذاری محوری

۱۲۱	ج) کدگذاری انتخابی
۱۲۶	مانتریس شرایط / پی آمدها
۱۳۳	کدگذاری برای فرایند
۱۳۵	تحلیل خرد
۱۳۹	ابزارهای تحلیل
۱۴۰	یادداشت‌ها و نمودارها
۱۴۸	نمونه‌گیری نظریه‌ای
۱۵۳	حساسیت نظری
۱۵۵	عنوان و سؤال پژوهش در رویکرد سیستماتیک
۱۵۶	طرح پرسش و تطبیق نظری
۱۵۸	پیشینه‌ی پژوهش در گراندد تئوری سیستماتیک
۱۶۰	معیارهای ارزش‌یابی نظریه
۱۶۵	سخن پایانی
۱۶۷	فصل ششم: گراندد تئوری ساختن گرا
۱۶۷	مقدمه
۱۷۱	تفاوت گراندد تئوری ساختن گرا با نسخه‌های اولیه گراندد تئوری
۱۷۹	یادداشت‌نگاری در گراندد تئوری ساختن گرا
۱۸۱	سخن پایانی
۱۸۳	فصل هفتم: تحلیل موقعیتی (گراندد تئوری پست‌مدرن)
۱۸۳	مقدمه
۱۸۴	چرخش پست‌مدرن
۱۸۵	تحلیل موقعیتی و گراندد تئوری کلاسیک
۱۸۷	تحلیل موقعیتی و گراندد تئوری سیستماتیک
۱۹۰	نقشه‌های تحلیلی: ابزارهای مهم تحلیل در گراندد تئوری پست‌مدرن
۲۰۳	سخن پایانی
۲۰۵	فصل هشتم: تحلیل ابعادی
۲۰۵	مقدمه
۲۰۶	تحلیل ابعادی و هم‌گرایی با گراندد تئوری سیستماتیک
۲۰۶	تحلیل ابعادی و تقابل با گراندد تئوری سیستماتیک

پیش‌گفتار

سال ۱۳۸۵ بود که کتاب اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌ی مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها، به ترجمه‌ی بیوک محمدی، از سوی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی منتشر شد. به عقیده‌ی نگارنده، انتشار کتاب مذکور را می‌باید نقطه‌ی عطفی در تاریخ روش‌شناسی حوزه‌ی علوم اجتماعی کشور به حساب آورد. از سال ۱۳۸۶ بود که پایان‌نامه‌ها و رساله‌های علوم انسانی و اجتماعی به‌شدت نسبت به این روش روی خوش نشان دادند و در مدت زمان اندکی گراندد توری به روش‌شناسی محبوب پژوهشگران این حوزه‌ها تبدیل شد. امروزه کمتر پژوهشگری را می‌توان در عرصه‌های اقتصاد، مدیریت، علوم تربیتی، روان‌شناسی، آموزش پزشکی، تربیت بدنی، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی و امثالهم یافت که با مفهوم گراندد توری آشنا نباشد! اما متأسفانه این روی خوش، چهره‌ی نامیمونی نیز داشت که همان به‌کارگیری نادرست گراندد توری در تحقیقات است. تجربه‌ی بیش از یک دهه مطالعه، نقد و ارزیابی پژوهش‌های ایرانی توسط نگارنده حاکی از آن است که ما عمده‌تاً نسخه‌ای ایرانی از گراندد توری برای خودمان تدوین کرده‌ایم که رذ پای آن را در هیچ‌کدام از آثار اصلی مربوط به این روش نمی‌توان دید! این مشکل را شاید بتوان حاصل نوعی فرسایش نسلی دانست یعنی نظریه‌پردازان داده‌بنیاد (گراندد توریست‌ها) ما به جای مراجعه به آثار اصلی این روش عمده‌تاً تفسیرهای دیگران را مطالعه کرده و به این ترتیب مسیری اشتباه را پیموده‌اند. حتی گاهی اوقات که نگارنده در جلسات دفاع دانشجویی به نقد اقدامات انجام شده می‌پردازد پاسخی جز این دریافت نمی‌کند: «یعنی شما می‌گویید همه‌ی ایران گراندد توری را غلط انجام داده‌اند! خوب همه جا همین شکلی است!» از این رو، در وهله‌ی اول به دوستان توصیه می‌کنم در صورتی که به زبان انگلیسی تسلط دارند، حتماً منابع دست اول و آثار بزرگانی چون گلیرز، اشتراوس، کورین، شارماز، کلارک، شاترمن و گولدکوهل را مطالعه کنند. اما در صورتی که مطالعه‌ی آثار مذکور برای آن‌ها میسر نبود به ایشان اطمینان خاطر می‌دهم که مطالب این کتاب پس از یک دهه مطالعه‌ی آثار دست اول جمع‌آوری شده و به رشته‌ی تحریر درآمده‌اند. همچنین با توجه به این که

ممکن است پژوهشگران محترم مطالعه‌ی چندانی در مورد چیستی و ماهیت نظریه‌ها نداشته باشند فصل یکم به‌طور کامل به این موضوع تخصیص یافته است. در فصل دوم مبانی نظری گراند تئوری مطرح گشته و تلاش شده است مکاتب فلسفی تأثیرگذار بر توسعه‌ی گراند تئوری به‌طور خلاصه تشریح شوند. فصل سوم به راهکارها و رویه‌های مشترک موجود در تمامی رویکردهای گراند تئوری تخصیص داده شده است. فصل‌های ۴ تا ۹ به شش مکتب رایج گراند تئوری پرداخته‌اند که به‌ترتیب عبارت‌اند از رویکرد کلاسیک، سیستماتیک، ساختن‌گرا، پست‌مدرن، تحلیل ابعادی، و مولتی گراند تئوری. نهایتاً در بخش ضمیمه نیز چهار پژوهش مبتنی بر گراند تئوری که توسط نگارنده و همکاران صورت پذیرفته و به چاپ رسیده‌اند به‌عنوان نمونه آورده شده‌اند. در پایان، از همکار دانشگاهی، جناب آقای دکتر ابوالفضل بختیاری (عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان)، برای بازخوانی و ویرایش علمی متن کتاب سپاس‌گزارم. در مورد نام کتاب حاضر نگارنده در ابتدا سعی کرد تا واژگانی چون نظریه‌ی داده‌بنیاد، نظریه‌ی مبنایی، نظریه‌ی زمینه‌ای، نظریه‌ی برخاسته از داده‌ها و امثالهم را به‌عنوان معادل فارسی گراند تئوری مورد استفاده قرار دهد، اما متأسفانه تا زمان چاپ اثر حاضر نتوانست در مورد یک معادل فارسی مناسب متقاعد شود. اما به هر حال انتشار این اثر گام نخست است و مطمئناً در صورت استقبال جامعه‌ی پژوهشی و ارائه‌ی بازخوردها از سوی ایشان می‌توان به اصلاح و بهبود نسخه‌های بعدی امیدوار بود! از این رو، خواهشمند است نظرات اصلاحی خویش برای بهبود کار را به نشانی s_s_movahed@yahoo.com ارسال فرمایید.

با احترام

سعید صفلی موحد